

Asia: OPH-3170-2020

Perusopetuksen oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointi: päättöarvioinnin kriteeriluonnokset

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Psykologiliiton lausunto koskien Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteeriluonnoksia

Viite: Lausuntopyyntö OPH-3170-2020

Perusopetuksen oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointi: päättöarvioinnin kriteeriluonnokset

Yleistä

Psykologiliitto suhtautuu positiivisesti OPH:n esittämään Perusopetuksen oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointi: päättöarvioinnin kriteeriluonnokset.

Esitetty kriteeristö on selkeä ja helposti ymmärrettävä. Aluksi todetaan, että kriteerit määritellään esityksessä muillekin arvosanoille kuin kasille. Liiton käsityksen mukaan yhteen arvosanaan ei ole mahdollista sisällyttää kovin erilaisia arvioitavia asioita. Ainakin se on psykometrisesti arveluttavaa, vaikeuttaa arviointia ja vertailukelpoisuutta. Tyypillinen arvioinnin ongelma on se, että samalla luvulla yritetään kuvata useita ominaisuuksia, jotka eivät lähtökohtaisesti liity toisiinsa.

Psykologiliiton koulupsykologien työryhmä pyytää huomioimaan seuraavia seikkoja:

Oppilaan persoonallisuus ei saa vaikuttaa arviointiin

- Kielet. Esim. kielten arviointikriteereissä käytetään ilmaisua "osaa pitää sekä spontaanin että valmistellun puhe-esityksen", minkä voi tulkita niin, että oppilaan täytyy olla persoonaltaan sellainen, joka pitää spontaanisti esityksiä. Voisiko sanamuoto olla esim. "myös valmistelemattoman puhe-esityksen"?

- Matematiikka. Matematiikassa yksi arvosanaan vaikuttava kriteeri on: "Oppilas ottaa vastuuta ryhmän toiminnasta ja kannustaa omalla esimerkillään muut ryhmän jäsenet parantamaan suoritustaan." Miksi matematiikassa on tällainen persoonallisuuteen liittyvä tavoite? Vaikka oppilaan asenne olisi positiivinen ja kannustava, kaikki eivät kuitenkaan persoonaltaan ole johtaja-tyyppisiä.

Arviointi poikkeustapauksissa

Oppilaiden taitojen ja lähtökohtien moninaisuus on lisääntynyt, ja se vaatii arvioinnilta joustavuutta ja opettajille lupaa käyttää omaa harkintaa alansa asiantuntijoina.

- Miten arvioinnissa otetaan huomioon oppilaat, joilla syystä tai toisesta on toimintakyvyn tai oppimiskyvyn alenema? Monipuolinen osaamisen näyttäminen voi olla esim. vamman tai sairauden vuoksi heikentynyt.

- Mikäli oppilaan toiminta- tai oppimiskyky on alentunut, kuinka paljon se laskee arviointia? Arvioidaanko oppimisprosessia, oppimista vai oppilaan taitoja?

- Arviointi on äärimmäisen hankalaa esitetyltä pohjalta niissä tilanteissa, joissa oppilas ei pysty tavanomaiseen koulunkäyntiin. Oppilaan toimintakyky voi olla pysyvästi tai väliaikaisesti rajoittunut mielenterveysongelmien, kognitiivisen kapasiteetin puutteiden, sosiaalisten tai fyysisten rajoitteiden vuoksi. Näissä tilanteissa opettajat ovat aina mahdottoman tehtävän edessä: miten huomioida oppilaiden arvioinnin tasapuolisuus (joka on sinänsä tärkeä arvo), arviointiin liittyvät velvoittavat normit ja kohtuullisuus oppilasta kohtaan. Opettaja ei saisi joutua viranhaltijana tällaiseen eettiseen ristiriitatilanteeseen. Koulupsykologeina joudumme joskus tilanteisiin, joissa voimme vain todeta arvioinnin kohtuuttomuuden. Ennen päättöarviointia on tietenkin helpompi löytää ratkaisuja, mutta päättöarviointi on erityisen vaikea, koska arviointi vaikuttaa jatko-opintoihin, ja seuraavan koulutusasteen pitäisi pystyä tekemään oikeita ratkaisuja opiskelijavalinnoissa ja tarvittavan tuen suunnittelussa todistusten perusteella.

- Luokkatyöskentelyyn kykenemättömät oppilaat. Nykyinen opetussuunnitelma lähtee siitä, ettei oppimista voi olla ilman yhteisöä. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppilasta arvioidaan aina luokan jäsenenä. Hänen tulee itse arvioida omaa suoriutumistaan ja osallistua vertaisarviointiin

sekä arvioida omaa osaamistaan yhdessä opettajan kanssa. Jos oppilas ei pysty osallistumaan luokkatyöskentelyyn, miten häntä voitaisiin arvioida?

- Etäyhteyksin opetettujen arviointi. Huomioitavaa on, että jatkossakin tullaan opetusta järjestämään etäyhteyksien kautta ainakin poikkeusoloissa. Miten silloin toimitaan, jos oppilaan osallistumiselle luokan työskentelyyn tulee esteitä, joita ei olisi lähiopetuksessa?

Päätösarviointi vaihtoehtoisesti sanallisena kuvauksena

Oppimisen ja osaamisen arviointiin voisi olla tarpeen myös vaihtoehtoinen tapa, joka voi olla sanallinen arviointi myös päätösarvioinnin osalta. Näin oppilaan taidoista voidaan saada realistinen kuva. Arviointiin liittyvät ratkaisut tulisi sisällyttää oppilaan pedagogisiin asiakirjoihin. Tällöin arviointi toteutetaan suunnitellusti ja ennalta sovitusti, poikkeamat arvioinnista ovat näkyvissä ja opettajan oma oikeusturva toteutuu.

- Oppilashuoltohenkilöstön on tärkeää olla yhteistyössä opetushenkilökunnan kanssa tilanteissa, joissa oppilaan tilanteen arviointiin vaikuttaa olennaisesti terveydelliset tai psyykkisen jaksamisen seikat. 9. luokan päätösarvioinnissa on kriteerit siitä, missä määrin painotetaan minkäkin luokan suorituksia. Näin ollen opettajia voidaan pyytää mahdollisuuksien mukaan huomioimaan oppilaan haastava elämäntilanne päätösarvioinnissa, jotta oppilaan oikea taitotaso määrittäisi arvioinnin. Edellä mainituista terveyssyistä oppilas ei ehkä ole pystynyt käyttämään oppimiskapasiteettiaan optimaalisesti, jolloin aiempi tieto hänen tietotaitojen tasosta auttaa realistisen arvion tekemisessä.

Keskeisin sisältö

Psykologiliitto suhtautuu positiivisesti OPH:n esittämään Perusopetuksen oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointi: päätösarvioinnin kriteeriluonnokset. Esitetty päätösarvion arviointikriteeristö on selkeä ja helposti ymmärrettävä sekä parantaa merkittävästi nykyistä arviointikriteereitä.

Päätösarvioinnin kriteeriluonnoksen ohjeiden mukaan arvostelussa ei saisi arvioida temperamenttiä, persoonallisuutta tai henkilökohtaisia ominaisuuksia, vaikkakin erinäisissä kohdissa arvioidaan juuri niitä. Lisäksi on huomioitava, että koululla on tärkeä kasvatuksellinen tehtävä ja esimerkiksi vuorovaikutustaidot ym. ovat tärkeitä. Haasteena on kaiken tärkeän yhdistäminen yhteen arvosanaan. Psykologiliitto kiinnittää huomiota oppilaan arviointiin poikkeustapauksissa ja esitetään päätösarvioinnissa vaihtoehdoksi sanallista arviota.

Helsingissä 25.9.2020,

Esa Alaraudanjoki, ammattiasioista vastaava psykologi

Suomen Psykologiliitto ry

Alaraudanjoki Esa

Suomen Psykologiliitto - Ammattiasioista vastaava psykologi ja
koulupsykologien ammatillisen työryhmän pj Anne Lakkavaara